

דף שבועי

בס"ד

פרשת שמיני, תשפ"ד, מספר 1564

וידום אהרון

רוני שויקה

לכאורה, הכול התנהל כשורה. הכול עבד לפי התוכנית המקורית. הצלחה גדולה. התרוממות רוח. אבל חכמינו לא עשו הנחות למשה ולא אהרון, ולא ניסו לעגל פינות. בתוך הפסוקים החגיגיים האלה הם הבחינו בצרימה קלה, עדינה. על הכתוב "וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל אֱהֹל מוֹעֵד, וַיִּצְאוּ שְׂוֹאֵלִים בַּמִּדְרָשׁ, לָמָּה נִכְנְסוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְאוֹהֶל מוֹעֵד וְמָה עָשׂוּ שָׁם? וְזוֹ לְשׁוֹן הַסֵּפֶרָא (שם):

כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה עומד ומצטער. אמר: יודע אני שכעס עלי המקום! בשבילי לא ירדה שכינה לישראל! כך עשה לי משה אחי שנכנסתי ונתביישתי ולא ירדה שכינה לישראל? מיד נכנס משה עמו, ובקשו רחמים, וירדה שכינה לישראל.

כל הקרבנות מונחים על המזבח; החטאת והעולה והשלמים. כל המעשים כבר נעשו, אבל דבר אחד חסר: אש. המזבח עדיין קר. לפי התוכנית המקורית, צריכה הייתה לרדת אש משמיים ולאכול את הקרבנות. משה ואהרון וכל העם המתינו לרגע הגדול הזה שבו תרד שכינה לישראל, ויתברר להם שכל העבודה שהם עשו בחצי השנה האחרונה, בניית המשכן וכל כליו, לא הייתה לשווא. אבל האש לא הגיעה והמזבח נותר קר.

האם ייתכן שמשהו בתהליך הבנייה המורכב השתבש? אולי נפלה טעות קטנה בביצוע ההוראות המפורטות והמדויקות ביחס לחומרים ולמידות? שוב נכנס אהרון לחרדה; 'זה הכול בגללי, אני אשם. כבר שחטתי את העגל, אבל עדיין לא קיבלתי כפרה שלמה על החטא. בגללי לא ירדה שכינה, ולאן אני מוליך עכשיו את החרפה? מיד נכנס עימו משה לאוהל מועד, וביקשו רחמים, וירדה שכינה לישראל.

המשכן וכליו הם רק מסגרת, ועבודת הקרבנות היא פרוצדורה, אבל בלי תפילה ובקשת רחמים, המשכן לא יפעל והאש לא תרד. ונכון, התפילה הזאת לא הייתה בתוכנית המקורית, כי אז הייתה סכנה שהיא תהפוך לחלק מהפרוצדורה עצמה. אבל בלעדיה זה לא היה עובד. אז הייתה התעכבות קלה בלוח הזמנים, ומבוכה מסוימת וחוסר נעימות, אבל בסוף עשו משה ואהרון את הדבר הנכון, והאש ירדה וכולם ראו בירידת השכינה והייתה שמחה גדולה

חצי שנה ארכה בניית המשכן וכליו, ושבוע שלם חינך משה את אהרון ובניו בעבודת הקרבנות. ובראש חודש ניסן, הוא היום השמיני, הגיע הרגע הגדול.

וַיִּקְרְבוּ כָל הָעֵדָה וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי ה'. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה: זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ, וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה'.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן: קָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת חַטָּאתְךָ וְאֶת עֹלֹתְךָ! (וי' ט:ה-ז).

אבל אהרון לא התקרב אל המזבח. כך דרשו חכמים בספרא על אתר:

היה אהרון רואה את המזבח כתבנית שור והיה מתיירא ממנו. אמר לו משה: אהרון אחי, ממנו אתה מתיירא? הגס דעתך וקרוב אליו!

אהרון התקרב אל המזבח. הוא ידע מה הוא צריך לעשות, אבל המזבח פשט את צורתו ולבש צורה של שור המביט באהרון בעיני עגל מטומטמות, ופיו מתנועע בתנועות לעיסה מונוטוניות. אהרון נתקף אימה וזיעה קרה; הרי זה אותו העגל שהוא עצמו יצר מתחת להר סיני. והעגל התבונן בו, וחיוך דק וזדוני הלך ונמתח על פרצופו, והפך לצחוק לעגני. אהרון קפא במקומו, ביקש להסתובב ולברוח, אבל מאחוריו עמד משה וחייך אליו באומרו: אחי, העגל הזה הוא רק בדמיוןך. כבר טחנתי אותו לאבק ולא נשאר ממנו כלום. קרב אל המזבח והעגל ייעלם! אהרון התקרב, נגע בנחשת הקרה של קרן המזבח, והעגל הדמיוני נמוג. לא הייתה שם שום צורה, פסל או דמות: "וַיִּקְרַב אֶהֱרֹן אֶל הַמִּזְבֵּחַ, וַיִּשְׁחַט אֶת עֹגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ" (וי' ט:ח). אהרון אזר אומץ ושחט את עגל החטאת אשר לו; את אותו העגל שבו הוא חטא, שרדף אותו זמן רב כל כך. עכשיו, סוף סוף, היה הוא משוחרר.

אבל הצרות של היום החגיגי הזה רק התחילו. וַיִּשָּׂא אֶהֱרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרָד מַעֲשֵׂת הַחַטָּאת וְהֶעֱלָה וְהִשְׁלָמִים. וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל אֱהֹל מוֹעֵד וַיִּבְרְכוּ אֶת הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד ה' אֶל כָּל הָעָם. וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים וַיֵּרָא כָּל הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם (וי' ט:כב-כד).

* ד"ר רוני שויקה, המחלקה להיסטוריה כללית, אוניברסיטת בר-אילן.

הרוחנית הזאת לא תלך לאיבוד. בגלל חוסר סבלנות של מספר שעות עשה אהרון את העגל, והצית בעם אש זרה.

הנה, גם בניו נמצאו במצב דומה מאוד. משה ואהרון נעלמו, העם חיכה לאש משמיים, והאש לא ירדה. הם הרגישו שהם חייבים לעשות משהו כדי לרצות את הקהל הממתין שעות ארוכות בחוסר סבלנות הולכת וגוברת, ולכן הקריבו אש זרה תחת האש האמיתית שהתמהמהה. אבל כמה רגעים אחר-כך ירדה האש האמיתית, ושרפה אותם בדרכה. בסך הכול הם חיקו את אהרון אביהם במצב דומה; ממנו הם למדו, וכמוהו ביקשו לעשות.

כך שילם אהרון בסופו של דבר על חטאו. אהרון חשש לאורך כל היום שמא חטא העגל לא התכפר לו, שמא הקב"ה כועס עליו עדיין. אבל ה' א-ל רחום וחונן ארך אפים ורב חסד סלח לו מזמן. הבעיה של אהרון לא הייתה מול ה', אלא מול ילדיו. הוא עצמו הפקיד את עווננו אצל בניו, והם מתו לא בגלל שנהגו שלא כשורה. אדרבה, הם היו ילדים טובים שהעריצו את אביהם וראו בו דמות מופת. ממנו הם למדו ואותו הם חיקו, עם כל הטעויות שהוא עשה. עונשו של אהרון לא בא משמיים ולא היה גזירה שנגזרה, אלא היה תוצאה ישירה של מעשיו שלו; של בניו שהלכו בדרך שהוא סלל עבורם בחטא העגל. כשהבין זאת אהרון, הוא נוכח לדעת שאין לו למי לבוא בטענות, מלבד אל עצמו. הוא היה אחראי לחטא, והוא היה אחראי לתוצאותיו.

וידום אהרון.
כך גם אנחנו. דור אחר דור. מעמיסים על ילדינו את כל פחדינו, חולשותינו והטעויות שלנו, ואז נכנסים לבית הכנסת ומבקשים מא-ל מלא רחמים סליחה ומחילה וכפרה. והוא רחום יכפר עוון, והילדים בחוץ משחקים בכדור.

וכך מתפלל חנן בן ארי:
אמן, אמן, אמן על הילדים שלי
שלא יירשו את השריטות שלי
שיחבקו אחד את השני
אמן שיהיו בריאים תמיד.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

והתרוממות רוח, והכול היה בסדר. אז אפשר לסכם שהיום הגדול הזה עבר בהצלחה, לא כן?

וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נֹדֵב וְאָבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשִׂימוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם. וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה' (י:א-ב).

משה ואהרון נכנסו לאוהל מועד להתפלל, שלא לפי התוכנית המקורית. בינתיים חיכו כולם לראות את האש יורדת על המזבח, אך היא לא ירדה. הזמן עבר, והקורבנות התקררו על המזבח. גם משה ואהרון נעלמו פתאום. מישהו ראה אותם? מישהו יודע איפה הם נמצאים?

זהו הרגע שבו החליטו נדב ואביהוא לתפוס יוזמה. אביהם נעלם יחד עם משה, ואם הם לא יגלו עכשיו מנהיגות, הקהל הגדול יאבד את הסבלנות, והאנשים יתפזרו לאוהליהם. חייבים לעשות מעשה. הרי הם הכוהנים שנבחרו לעבוד במשכן. הם האחים הגדולים, והם סגני הכהונה של אהרון אביהם שנעלם ברגע כל-כך קריטי, ועליהם מוטלת האחריות. אם האש אינה יורדת מהשמיים, הם יביאו אש מעצמם. יותר מדי עבודה הושקעה בפרויקט הזה. יותר מדי כוונה, יותר מדי תקוות ושאיופות ויזע ודמעות. אי-אפשר לסגת אחורה עכשיו: "וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם" (וי:א). נדב ואביהוא נכנסו למשכן להקטיר קטורת, הקודמת להקרבת הקורבנות, ותחת גלימותיהם גחלים לוחשות. ממצב הקטורת הם רצו להעביר את האש אל מזבח הנחושת שבחוץ, ולהבעיר בו אש זרה, אך על כך נאמר במשלי (ו:כז): "הִיחַתָּה אִישׁ אֵשׁ בְּחִיקוֹ וּבְגִדָיו לֹא תִשְׂרַפְּנָה?"

בדיוק ברגע הזה, שבו הם עמדו ליד מזבח הקטורת בתוך המשכן ומחתותיהם בידיהם, השלימו משה ואהרון את תפילתם, ואש יצאה מלפני ה', מבין הכרובים שעל הארון בקודש הקודשים, חצתה את המשכן שבו היו נדב ואביהוא ליד מזבח הקטורת, עברה דרכם והמשיכה מחוץ למשכן אל מזבח הנחושת בחצר, שעליו היו הקורבנות מונחים: "וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים" (וי:ט:כד). אף אחד לא ידע ברגע זה שאותה אש ממש שרפה בדרכה את נדב ואביהוא. אותה האש שעליה התפלל אהרון בכוונה רבה, היא האש ששרפה את בניו.¹

אז בסופו של דבר, העגל שראה אהרון כל היום בדמיונו אכן השיג אותו, אבל בצורה אחרת לגמרי ממה שהוא חשב. הרי זה בדיוק היה הגורם לחטא העגל: ארבעים יום חלפו, ומשה התעכב על ההר, ובני ישראל אמרו: "זֶה מִשֶׁה הָאִישׁ... לא יָדַענוּ מָה הָיָה לוֹ". הסבלנות של העם פקעה, ואהרון הרגיש שזיכרון החוויה של מעמד הר סיני מתפוגג ומאבד את השפעתו; שהוא חייב לתפוס שוב את תשומת-ליבם, לתעל את העוצמות הרוחניות הגבוהות שהם נושאים בקרבם כבר ארבעים יום לאיזה שהוא אפיק, מה שלא יהיה, אפילו עגל. העיקר שהעוצמה

1 כך פירש רשב"ם: "ותצא אש מלפני ה' מבית קודש הקדשים דרך מזבח הזהב... ושם מצא בני אהרן אצל מזבח הזהב ושרפן, ואחר כך יצא ובא לו על המזבח, ותאכל על המזבח את העולה ואת השלמים".